

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

**НАВЧАЛЬНИЙ ВІДДІЛ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА
АТЕСТАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО
ЗАХИСТУ**

ВИПУСКНА РОБОТА

на тему:

**ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ОБ'ЄКТОВИХ
НАВЧАНЬ І ТРЕНУВАНЬ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ НА
СУБ'ЄКТАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

слухача групи № 16-КПК/НМЦ з короткострокового підвищення кваліфікації з
питань цивільного захисту завідувачів навчально-консультаційних пунктів
Кардашука Віктора Анатолійовича

(підпис слухача)

Керівник роботи: _____
(посада, вчений ступінь (звання), прізвище, ініціали)

До захисту: _____
(допущено/не допущено)

(підпис керівника роботи)

КИЇВ 2019

ВСТУП	3
ОСНОВНА ЧАСТИНА	
1. Загальні відомості. Спеціальні об'єктові навчання і тренування з питань цивільного захисту.	6
2. Спеціальні об'єктові навчання (СОН)	8
2.1. Підготовка спеціального об'єктового навчання	9
2.2. Підготовка посадових осіб, формувань цивільного захисту, робітників, службовців до спеціального об'єктового навчання	10
2.3. Порядок проведення спеціального об'єктового навчання з цивільного захисту	12
2.4. Аналіз підготовки і ходу навчання, визначення ступеня досягнення навчальної мети і якості відпрацювання навчальних питань	15
2.5. Оцінка дій керівного складу, штабу керівництва, формувань та працюючого персоналу, що залучалися на навчання	16
2.6. Підведення підсумків навчання. Постановка завдань щодо усунення недоліків, які виявлені в ході навчання. Підготовка звіту про результати навчання	17
3. Проведення спеціальних об'єктових тренувань спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту	19
4.Протипожежні тренування	22
5.Противарійні тренування	24
ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА	25
Висновки	25
Список використаних інформаційних джерел	26

ВСТУП

Кожний громадянин України має конституційне право на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Безпека людини, її життя і здоров'я Конституцією України визнано найвищою соціальною цінністю. Ці невід'ємні конституційні права і свободи людини та суспільства в цілому є об'єктами національної безпеки України.

Національна безпека України безпосередньо залежить від того, як на державному, регіональному, місцевому і об'єктовому рівнях вирішуються завдання захисту населення, об'єктів економіки, історичного та культурного надбання від надзвичайних ситуацій техногенного, природного або іншого характеру.

Глобальний розвиток людської цивілізації, крім позитивних надбань, породив загрози життєво важливим інтересам людини і громадянина, суспільства і держави. Значне місце серед цих загроз займає небезпека техногенно - природної сфери.

У силу об'єктивних та суб'єктивних причин, суб'єкти господарювання та територія України продовжують перебувати під значним негативним впливом вражаючих чинників природного та техногенного походження, що призводять до виникнення надзвичайних ситуацій і небезпечних подій, загибелі людей на виробництві та у побуті, природного середовища, значних економічних збитків.

Масштаби та особливості негативної дії небезпечних факторів у природній сфері визначаються природними особливостями території України, несприятливими наслідками глобальних змін клімату, недотриманням норм і правил безпечного провадження господарської діяльності.

У техногенній сфері рівень безпеки посилюється високим рівнем фізичного та морального зносу основних засобів, обмеженим фінансуванням заходів безпеки, недостатнім матеріально-технічним оснащенням органів управління та сил реагування на надзвичайні ситуації, недосконалістю застосовуваних технологічних процесів багатьох галузей промисловості,

недостатністю можливостей держави у сфері розвитку і реконструкції виробничого потенціалу з дотриманням сучасних вимог безпеки.

Зрозуміло що людство, в умовах сьогодення, не може уникнути надзвичайних ситуацій, але в його силах є реальна можливість зменшити їх негативні наслідки. Одним із напрямків, спрямованих на вирішення завдання захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, є навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, яке виступає одним із основних та пріоритетних завдань цивільного захисту.

Відповідно до вимог глави 10 розділу IV Кодексу цивільного захисту України навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях здійснюється:

- 1) за місцем роботи - працюючого населення;
- 2) за місцем навчання - дітей дошкільного віку, учнів та студентів;
- 3) за місцем проживання - непрацюючого населення.

Навчання населення за місцем роботи є однією з найбільш складних та пріоритетних складових в загальній системі навчання населення України діям у надзвичайних ситуаціях. Воно здійснюється безпосередньо на підприємстві, в установі та організації (далі – суб'єкті господарювання) у робочий час за рахунок коштів суб'єкту господарювання згідно з програмами підготовки працівників до дій у надзвичайних ситуаціях, а також під час проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту. Це і є об'єктом нашого дослідження.

Спеціальні об'єктові навчання і тренування з питань цивільного захисту є формою практичної підготовки працівників, зокрема керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, що визначає в цілому готовність підприємств, установ та організацій до реалізації планів реагування на надзвичайні ситуації, локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки, цивільного захисту на особливий період. Від того, наскільки якісно, продумано, методично грамотно навчання будуть підготовлені і потім проведені, залежить здатність і спроможність колективу суб'єкту господарювання протидіяти

реальним надзвичайним ситуаціям різних видів у разі їх загрози або виникнення. Саме процес організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань і є предметом даного дослідження.

Актуальність обраної теми визначена вимогами державної політики у сфері цивільного захисту. Мета: підвищення рівня знань, умінь та навичок всіх категорій працівників з питань цивільного захисту, а також підготовка їх до вмілих дій у разі загрози або виникнення різних видів надзвичайних ситуацій. Завдання:

- пошук шляхів підвищення ефективності практичної підготовки працюючого населення до дій у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій;

- удосконалення форм та методів практичної підготовки працівників суб'єктів господарювання до дій у надзвичайних ситуаціях;

- впровадження інноваційних технологій навчання населення у сфері цивільного захисту.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. СПЕЦІАЛЬНІ ОБ'ЄКТОВІ НАВЧАННЯ І ТРЕНУВАННЯ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Спеціальні об'єктові навчання і тренування з питань цивільного захисту є формою практичної підготовки працівників, зокрема керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, що визначає в цілому готовність підприємств, установ та організацій до реалізації планів реагування на надзвичайні ситуації, локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки, цивільного захисту на особливий період.

Організаційною основою для планування, підготовки та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань на суб'єктах господарювання Волинської області є:

- Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI (із змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 14.05.2013 № 224 -VII та від 20.06.2013 № 353 – VII);
- постанова КМУ від 23.10.2013 № 819 «Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту»;
- постанова КМУ від 26.06.2013 № 443 «Про затвердження Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту»;
- постанова КМУ від 26.06.2013 № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях»;
- організаційно-методичні вказівки з підготовки населення області до дій у надзвичайних ситуаціях на поточний рік.

Спеціальні об'єктові навчання і тренування з питань цивільного захисту проводяться у робочий час за рахунок коштів роботодавця та залежно від складу учасників поділяються на:

- спеціальні об'єктові навчання;
- об'єктові тренування спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту;

Спеціальне об'єктове навчання – це захід, що проводиться підприємством, установою, організацією на завершальному етапі трирічного періоду об'єктової підготовки з цивільного захисту.

Об'єктове тренування спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту – це захід, що проводиться підприємством, установою, організацією, з метою набуття працівниками, які входять до їх складу, навичок з виконання спеціальних робіт і заходів. Вони проводяться щороку керівниками спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту.

Спеціальні об'єктові навчання і тренування за своїм призначенням можуть бути плановими, експериментальними та показовими.

Спеціальні об'єктові навчання і тренування з питань цивільного захисту передбачають підготовчий період, періоди проведення навчання та розбору його результатів. До загальних заходів підготовчого періоду навчання належать:

добір з числа керівного складу та фахівців, які організують і здійснюють заходи цивільного захисту, керівництва навчанням і посередників з навчання, тренування та організація їх підготовки;

розробка навчально-методичної документації та кошторису витрат на підготовку та проведення навчання, тренування;

підготовка навчальних місць, містечок та натурних ділянок з відпрацювання практичних заходів;

оцінка готовності персоналу, який залучається до навчання, засобів імітації, систем управління та оповіщення.

За організацію та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань відповідають керівники підприємств, установ, організацій.

Графіки проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту щороку затверджуються керівниками підприємств, установ, організацій після попереднього погодження з виконавчими органами міських

(районних у місті) рад, районними (міськими) державними адміністраціями та територіальними органами ДСНС України.

2. СПЕЦІАЛЬНІ ОБ'ЄКТОВІ НАВЧАННЯ (СОН)

Проводяться 1 раз на три роки – до двох діб (до 16 год.) на всіх підприємствах, установах і організаціях незалежно від форми власності з метою комплексного відпрацювання їх учасниками алгоритмів дій з організації та здійснення заходів, передбачених планами:

- реагування на НС техногенного та природного характеру;
- локалізації і ліквідації аварій (ПЛАС);
- цивільного захисту на особливий період.

Навчання проводяться на завершальному етапі трирічного періоду об'єктової підготовки з цивільного захисту працівників після того, як вони оволодіють у повному обсязі теоретичним матеріалом відповідних програм підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях.

Для підготовки і проведення навчання не пізніше ніж за 45 днів до його проведення керівником підприємства, установи, організації видається наказ, яким визначаються вихідні дані (тема, навчальні цілі, строк та місце проведення), призначається керівництво навчанням, а також визначаються склад тих, хто навчається, посередники при них, порядок їх підготовки і допуску до навчання, строки та обсяг робіт з підготовки місць (ділянок) проведення практичних заходів, відповідальні виконавці, матеріально-технічне забезпечення, кошторис на підготовку та проведення навчання.

Керівником навчання є керівник підприємства, установи, організації. До складу керівництва навчанням також входять: заступники, помічники керівника навчання, начальник штабу керівництва навчанням.

Штаб керівництва навчанням створюється як тимчасовий орган для забезпечення розробки документів з проведення навчання, підготовки навчально-матеріальної бази, пунктів управління, робочих місць тих, хто

навчається, засобів зв'язку та оповіщення, організаційно-методичного керівництва навчанням та управління силами цивільного захисту, які беруть в ньому участь.

Чисельність працівників штабу керівництва навчанням визначається керівником навчання і залежить від обсягу завдань, що вирішуються під час підготовки і проведення навчання.

Посередники при тих, хто навчається, є представниками керівника навчання, які надають допомогу керівникові у проведенні навчання, а також здійснюють контроль за діями тих, хто навчається, та дотриманням ними заходів безпеки.

До проведення навчання залучаються:

об'єктова комісія з питань надзвичайних ситуацій;

об'єктові евакуаційні органи;

штатний або позаштатний підрозділ (особа) з питань цивільного захисту підприємства, установи, організації;

особи, на яких у разі виникнення надзвичайної ситуації покладаються функції керівника робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації та працівників штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації об'єктового рівня;

об'єктові спеціалізовані служби цивільного захисту;

чергова (диспетчерська) служба (у разі утворення);

до третини об'єктових формувань цивільного захисту;

об'єктова добровільна пожежна дружина (команда);

об'єктова аварійно-рятувальна служба (у разі утворення);

працівники підприємства, установи, організації, яких планується залучити до проведення практичних заходів.

2.1. Підготовка спеціального об'єктового навчання

Підготовка керівництва для забезпечення успішного проведення навчання здійснюється на спеціально організованих керівником підприємства, установи,

організації інструктивно-методичних заняттях, що проводяться територіальними курсами, навчально-методичними центрами цивільного захисту та безпеки життєдіяльності.

Під час таких занять, що проводяться безпосередньо на підприємстві, в установі, організації, заступниками (помічниками) керівника навчання, персоналом штабу керівництва відпрацьовуються документи з проведення навчання.

З посередниками та працівниками, які на час навчання призначаються керівниками на навчальних місцях з практичного відпрацювання заходів і робіт та/або залучаються до проведення таких заходів і робіт, проводяться інструктажі.

Для забезпечення проведення навчання керівником підприємства, установи, організації за погодженням з територіальним органом ДСНС України затверджується план проведення спеціального об'єктового навчання з питань цивільного захисту.

План проведення, що є основним документом, який визначає хід навчання, послідовність відпрацювання навчальних питань, розробляється текстуально з такими додатками:

- план об'єкта з графічним показом ділянок, рубежів, пунктів відтворення обстановки та переліком засобів імітації;
- почасовий графік нарощування обстановки з переліком ввідних;
- схема розгортання сил і засобів у місцях (ділянках) відпрацювання практичних заходів та їх зміст;
- таблиць термінових донесень за навчанням.

Проведення навчання планується за етапами, кількість і зміст яких залежать від навчальних цілей і масштабів. Кожен етап має включати питання, що повністю охоплюють певний період дій.

Для відпрацювання питань взаємодії та оцінки реальності розроблених документів з цивільного захисту та визначення готовності сил і засобів до виконання завдань за рішенням відповідного місцевого органу виконавчої

влади, органу місцевого самоврядування до навчання можуть залучатись окремі підрозділи сил територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту.

2.2 Підготовка посадових осіб, формувань цивільного захисту, робітників, службовців до спеціального об'єктового навчання

Підготовка посадових осіб, формувань ЦЗ робітників і службовців до навчання є важливішим завданням та здійснюється відповідно плану. Завчасна та старанна підготовка навчання покликана забезпечити високу готовність керівництва і посередницького апарату, усіх учасників до якісного виконання своїх завдань та обов'язків, і в цілому підвищення готовності об'єкту до рішення завдань ЦЗ. Персонал суб'єкту господарювання, учасники навчання готуються до навчання за програмами загальної підготовки. Важливо, щоб до початку навчання така підготовка була закінчена у повному обсязі. Підготовка керівництва і посередників проводиться на відповідних зборах, інструктивних, практичних і методичних заняттях, у ході самостійної підготовки. Спеціальна підготовка формувань складається з підготовки командно - начальницького та особового складу і формування в цілому.

Оцінка готовності (допуск) персоналу до проведення навчання здійснюється комісією підприємства, установи, організації, до складу якої включаються посадові особи, які виконують обов'язки, пов'язані із забезпеченням цивільного захисту, пожежної безпеки та охорони праці, а також рекомендується включати представника відповідного територіального органу ДСНС України. Очолює її голова комісії з питань надзвичайних ситуацій підприємства, установи, організації.

Під час допуску проводиться:

- перевірка документів та особиста підготовка заступників, помічників керівника навчання та керівника штабу керівництва навчанням;

- вибіркова перевірка знань з питань цивільного захисту в обсязі програм підготовки працівників до дій у надзвичайних ситуаціях;
- перевірка знання заходів безпеки працівників, які залучаються до відпрацювання практичних питань з навчання;
- огляд з визначенням ступеня готовності спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту та навчально-виробничої бази до навчання.

Формування цивільного захисту виводяться на навчання повністю укомплектованими особовим складом, технікою, засобами малої механізації, приладами, інструментами, засобами індивідуального захисту, первинними засобами пожежогасіння та іншим табельним майном.

За результатами роботи комісія складає акт, що затверджується керівником підприємства, установи, організації.

2.3 Порядок проведення спеціального об'єктового навчання з цивільного захисту

Навчання проводяться тривалістю до двох діб на навчально-виробничій базі підприємства, установи, організації, що включає територію підприємства, установи або організації з виробничими будівлями, спорудами, різного роду комунікаціями, а також спеціально створені навчальні місця з урахуванням специфіки діяльності та особливостей територіального розміщення.

На великих підприємствах навчання проводяться по виробництвах, групах цехів.

Під час навчання виконуються практичні заходи, що дають змогу перевірити реальність планів реагування на надзвичайні ситуації, локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки, цивільного захисту на особливий період, визначити рівень готовності до вирішення завдань цивільного захисту керівного складу і фахівців підприємства, установи, організації, забезпечити взаємодію між об'єктовими спеціалізованими службами, формуваннями та органами управління ними, відпрацювати

практичні дії персоналу, застосовуючи засоби захисту, в різних режимах функціонування єдиної державної системи цивільного захисту та її ланок.

Практичні заходи навчання проводяться з імітацією руйнувань, пожеж, вибухів, зон затоплення і зараження, задимлення, аварій на трубопроводах і ємностях, ступінь якої залежить від навчальних цілей, особливостей підприємства, установи, організації, характеру місцевості і наявності імітаційних засобів. Окремі елементи доповнюються засобами позначення: знаками, покажчиками, прапорцями, пояснювальними написами.

Навчання необхідно планувати так, щоб воно менш за все впливало на виробничий процес об'єкту і на роботу окремих служб. Тому план проведення навчання необхідно скласти таким чином, щоб дії робітників в ході навчання по можливості співпадали з їх посадовими обов'язками і діями, як по часу так і по місцю.

Так, оповіщення і збір бажано сполучити по часу з початком роботи, з таким рахунком, щоб керівний склад був зібраний за 20-30 хвилин до початку роботи і час проведення щоденної наради співпадав зі збором заступників, помічників керівника навчання і посередників для доведення обстановки по ввідній і постановки завдань.

На першому етапі навчання відпрацьовуються питання, пов'язані з організацією і проведенням захисту, рятувальних та інших невідкладних робіт в ході ліквідації наслідків виробничих аварій на об'єкті або на сусідньому об'єкті, та інших НС. При цьому доцільно користуватися документами плану реагування.

Загальні заходи, що рекомендується відпрацьовувати при проведенні спеціальних об'єктових навчань, незалежно від специфіки об'єкта:

1. Питання інформаційного забезпечення виробничого персоналу та населення, яке мешкає в зоні відповідальності СГ.
2. Порядок застосування плану реагування на НС об'єкта.
3. Приведення до готовності роботи систем управління об'єктом у НС (пунктів управління, засобів зв'язку і оповіщення та чергових і диспетчерських

служб).

4. Відпрацювання порядку видачі пристроїв контролю, засобів індивідуального захисту та приведення до готовності щодо використання захисних споруд цивільного захисту.

5. Організація радіаційного та хімічного спостереження, дозиметричного контролю.

6. Забезпечення виконання рятувальних та інших невідкладних робіт.

7. Питання з поновлення роботи об'єктів за наслідками НС та створення необхідних запасів матеріалів і устаткування.

Додатково:

1. При відпрацюванні питань підвищення сталості роботи об'єкта:

1.1. Обладнуються захисними пристроями, конструкціями енергетичні установки, цінне обладнання та прилади.

1.2. Встановлюються на робочі місця витратні ємності аварійного зливу отруйних і горючих речовин.

1.3. Обваловуються ємності з сильнодіючими і вогнебезпечними речовинами.

1.4. Перевіряється готовність автономних електростанцій.

1.5. Вживаються заходи по захисту джерел водопостачання і резервуарів з чистою водою.

1.6. Підготовляються засоби санітарної очистки та прибирання для проведення дезактивації, дегазації і дезинфекції.

1.7. Вживаються заходи щодо безаварійної зупинки роботи або обладнання на підприємствах з безперервним технологічним циклом при раптовому відключенні електропостачання для прискореного переведення агрегатів з одного виду палива на інший -резервний.

1.8. Розробляються пристрої для використання машин і техніки СГ у виконанні рятувальних та інших невідкладних робіт, а також робіт, що пов'язані з обеззараженням місцевості та споруд.

1.9. Перевіряються автоматичні засоби недопущення пожеж і пожежний

інвентар.

- 1.10. Територія очищається від паливних матеріалів, сміття.
- 1.11. Зовнішні приміщення обробляються вогнезахисним розчином.
2. При відпрацюванні практичних заходів з евакуації:
 - 2.1. Обладнуються місця роботи евакуаційних органів об'єкта.
 - 2.2. Уточнюються списки евакуйованих.
 - 2.3. Перевіряється наявність транспортних засобів і їх готовність.
 - 2.4. Уточнюються маршрути піших колон, місця відпочинку.
3. У ході тренувань з проведення рятувальних робіт:
 - 3.1. Розшук людей в зруйнованих будівлях і в захисних спорудах.
 - 3.2. Розкриття споруд та подача до них повітря.
 - 3.3. Витягання людей з-під завалів.
 - 3.4. Рятування людей з верхніх поверхів.
 - 3.5. Виведення людей з загазованих та задимлених приміщень.
 - 3.6. Надання першої медичної допомоги постраждалим і їх евакуація із небезпечної зони.
 - 3.7. Локалізація та гасіння пожеж.
 - 3.8. Виведення населення з районів радіаційного забруднення та обладнання пунктів санітарної обробки.
 - 3.9. Дезактивація території, споруд, техніки та іншого майна.

Після виконання всіх вище вказаних заходів керівник ставить завдання заступникам, помічникам, посередникам і штабу керівництва з підготовки матеріалів розбору навчання, уточнює порядок, час і місце проведення загального і часткових розборів.

2.4 Аналіз підготовки і ходу навчання, визначення ступеня досягнення навчальної мети і якості відпрацювання навчальних питань

Мета аналізу в тому, щоб глибоко проаналізувати організацію і хід виконання заходів цивільного захисту на навчанні та визначити у якій ступені

досягнуті учбові цілі, як відпрацьовані учбові питання і наскільки керівний та командно-начальницький склад, штаб з ліквідації НС, служби, формування і об'єкт в цілому готові до вирішення завдань в умовах виникнення надзвичайних ситуацій, детально вивчити виявлені в ході навчання недоліки в загальному стані ЦЗ на об'єкті та намітити шляхи до їх усунення.

При аналізі ходу навчання керівник, як правило, розглядає наступні питання:

- дії тих, хто навчався, після отримання завдання;
- рішення, які приймаються згідно обстановки, їх доцільність та обґрунтованість, заходи, які забезпечують їх успішне виконання;
- діяльність керівного складу, служб ЦЗ з організації дій учасників навчання і їх всебічному забезпеченню, а також по здійсненню надійного та безперервного управління ними при різних обставинах;
- практичне виконання поставлених завдань та заходів з їх забезпечення;
- ефективність застосування способів і прийомів, найбільш характерні та повчальні приклади дій формувань і окремих осіб, які навчалися;
- рішення питань підвищення стійкості роботи;
- дії органів матеріально-технічного і медичного забезпечення та підпорядкованих їм формувань з обслуговування тих, хто навчався при підготовці до навчання і в ході його.

Аналіз організації та ходу навчання, з урахуванням вимог основних нормативних документів, повинен бути основою для подальшого удосконалення цивільного захисту об'єкту, підвищення його готовності до вирішення завдань мирного та воєнного часу, а також мати учбово-виховне значення.

2.5 Оцінка дій керівного складу, штабу керівництва, формувань та працюючого персоналу, що залучалися на навчання

Оцінюючи дії керівного складу, штабу керівництва і служб слід виходити з їх

уміння швидко і правильно приймати найбільш доцільні рішення, організовувати та підтримувати взаємодію, своєчасно доводити завдання до підлеглих, організовувати їх виконання, управляти силами ЦЗ, відпрацьовувати документи і проводити необхідні розрахунки.

При оцінці дій особового складу формувань враховуються час, витрачений на виконання практичних заходів, їх якість та відповідність установленим нормативам, ефективність застосування техніки та інструменту при виконанні робіт, узгодженість у діях формувань та служб ЦЗ, а також їх морально-психологічна стійкість, дисципліна і порядок. Порівнюються також дії штабу з ліквідації НС, служб і формувань ЦЗ з підсумками попередніх навчань з тим, щоб найбільш правильно визначити в якій мірі та в виконанні яких заходів ЦЗ досягнуті позитивні наслідки, у чому маються ще серйозні недоліки та упущення.

2.6 Підведення підсумків навчання. Постанова завдань щодо усунення недоліків, які виявлені в ході навчання. Підготовка звіту про результати навчання

Керівник навчання, як правило, підводить підсумки роботи з штабом керівництва та посередниками за кожний день (етап) навчання, при цьому штаб керівництва в короткий термін збирає, узагальнює, аналізує і готує матеріал для розбору навчання.

Підведення підсумків є заключною частиною навчання і проводиться не пізніше ніж за добу після проведення навчання. Мета розбору полягає у визначенні міри виконання навчальних завдань, що ставились на навчання. Під час розбору нагадується тема задум навчання, етапи, навчальні питання, склад учасників навчання, загальна обстановка. Розбираються та оцінюються всі практичні заходи, які виконані у ході навчання, конкретні дії тих, хто навчається, за етапами навчання. Визначаються висновки про досягнення навчальної мети, відзначаються недоліки, що мали місце, вказується, на що

треба звернути увагу надалі при відпрацюванні заходів з підготовки. Розбір проводить керівник навчання, за його результатами робляться часткові розбори з категоріями тих, хто навчається.

Підготовка до підведення підсумків розпочинається до початку навчання і продовжується в ході його проведення з тим, щоб до закінчення навчання увесь матеріал був підготовлений повністю.

В період підготовки навчання керівник намічає основні питання, які необхідно розглянути на розборі, ставить завдання своїм заступникам (помічникам), посередникам та штабу керівництва про збір даних і підготовку ілюстративного матеріалу.

В основу підведення підсумків покладаються висновки керівника навчання, його заступників, помічників, посередників і штабу керівництва про дії структурних підрозділів, служб ЦЗ, командирів формувань та інших груп, а також особисті спостереження керівника і його зауваження, висловлювані при заслуховуванні доповідей з рішень та пропозицій тих, хто навчався, зауваження заступників (помічників), посередників і штабу керівництва, надані по кожному етапу навчання, які повинні бути обґрунтованими, підтверджуватися необхідними теоретичними положеннями та розрахунками і фактичними діями тих, хто навчався.

Як правило підведення підсумків проводиться спочатку з керівним та командно-начальницьким складом, а потім з усіма учасниками навчання. Керівник нагадує тему, учбові цілі, учбові питання, обстановку, у якій діяли ті, хто навчався, а потім послідовно розбирає та аналізує їх дії по етапам навчання. У доповіді керівник викладає теоретичні положення, основні вимоги настанов, наказів та інших керівних документів з найбільш важливих або нових питань, які відносяться до теми навчання, а також показує і розбирає найбільш повчальні дії тих, хто навчався.

В заключній частині підведення підсумків керівник навчання визначає ступень досягнення учбових цілей, дає оцінку діям керівного і командно-начальницького складу, штабу, служб, формувань і інших груп тих, хто

навчався, ставить завдання з усунення виявлених недоліків в ході планового учбового процесу або додаткових занять. Кращі прийоми та методи роботи тих, хто навчався, позитивний досвід, недоліки, які мали місце в ході навчання, а також їх причини старанно вивчаються, узагальнюються і доводяться до всього персоналу об'єкта.

Підсумки спеціального об'єктового навчання з ЦЗ обговорюються на розширеному засіданні об'єктової комісії з питань НС, на підставі якого керівник підприємства, установи, організації видає наказ про стан готовності підприємства, установи, організації до вирішення завдань цивільного захисту, а також дається оцінка навчанню, відмічаються позитивні його сторони, характерні недоліки, які необхідно усунути, заохочуються формування і окремі учасники, які відзначились.

На основі наказу штабом керівництва розроблюється План усунення виявлених недоліків та вносяться необхідні зміни в плани ЦЗ об'єкту, в план підготовки керівного, командно-начальницького та особового складу формувань, навчання робітників, службовців та інших груп населення, намічаються конкретні практичні заходи, спрямованні на підвищення стійкої роботи об'єкту при виникненні НС.

По підсумкам спеціального об'єктового навчання з цивільного захисту у 10-ти денний термін уповноваженому органу з питань надзвичайних ситуацій і цивільного захисту населення по підпорядкованості та територіальному підрозділу ДСНС України направляються звіти установленої форми.

3. ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ОБ'ЄКТОВИХ ТРЕНУВАНЬ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ СЛУЖБ І ФОРМУВАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Спеціальні об'єктові тренування спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту, протипожежні та протиаварійні тренування сприяють всебічній підготовці підприємств, установ, організацій до підготовки і проведення спеціальних об'єктових навчань з питань цивільного захисту.

Зазначені тренування, крім років, коли на підприємствах, в установах і організаціях проводяться спеціальні об'єктові навчання з питань цивільного захисту, плануються і проводяться підприємствами, установами, організаціями щороку.

Спеціальні об'єктові тренування спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту (далі - тренування) проводяться з метою набуття працівниками, які призначені до їх складу, навичок з виконання спеціальних робіт і заходів за умов надзвичайних ситуацій, пожеж, формування їх здатності до колективних дій, а також перевірки в цілому готовності спеціалізованих служб і формувань, добровільних пожежних дружин (команд) до дій за призначенням.

Тренування проводяться щороку тривалістю до 8 годин керівниками спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту.

Для підготовки і проведення тренування його керівником розробляється план-календар тренування, що за погодженням зі штатним (позаштатним) працівником з питань цивільного захисту підприємства, установи, організації затверджується головою об'єктової комісії з надзвичайних ситуацій.

План-календар визначає загальну послідовність проведення тренування; до нього додаються тактичні завдання формуванням цивільного захисту зі схемою практичного виконання робіт.

Кожному тренуванню передують вивчення тими, хто навчається, відповідних тем програми спеціальної підготовки працівників, які призначені до складу спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту.

Під час тренування відпрацьовуються навчальні вправи щодо прийомів і способів дій за призначенням, нормативи із застосування засобів цивільного захисту, а також здійснюється практичне виконання робіт.

Тренування зі спеціалізованими службами і формуваннями цивільного захисту для досягнення злагодженості у діях можуть проводитись як спільні (одночасно зі всіма працівниками, які входять до складу декількох спеціалізованих служб і формувань).

Спільні тренування проводяться на пунктах управління підприємств, установ, організацій, обладнаних засобами управління і зв'язку, та на місцевості на фоні змодельованої обстановки, яка безперервно розвивається.

Керівником спільного тренування призначається особа, на яку у разі надзвичайної ситуації покладаються функції керівника робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації; функції штабу керівництва тренуванням покладаються на призначений ним штаб з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації.

План проведення спільного тренування затверджується керівником підприємства, установи, організації.

4. ПРОТИПОЖЕЖНІ ТРЕНУВАННЯ

Протипожежні тренування (тренування персоналу у діях на випадок пожежі) проводяться на всіх підприємствах, в установах, організаціях незалежно від чисельності працюючих.

Кожен працівник протягом року (крім року проведення на підприємстві, в установі, організації спеціального об'єктового навчання) має взяти участь у протипожежному тренуванні, темою якого є порушення з причини пожежі режиму роботи об'єкта в цілому, а також у протипожежному тренуванні по структурних підрозділах підприємства, установи, організації.

Протипожежні тренування можуть проводитися за участю пожежно-рятувальних підрозділів, що обслуговують відповідне підприємство, установу, організацію.

На підприємствах, в установах, організаціях з чисельністю працюючих менше 50 осіб та навчальних закладах протипожежні тренування, темою яких є порушення з причини пожежі режиму роботи об'єкта в цілому, проводяться під час об'єктових тренувань з питань цивільного захисту.

На об'єктах з масовим перебуванням людей такі тренування проводяться як тренування з евакуації людей з елементами пожежогасіння.

При проведенні протипожежних тренувань відпрацьовуються навички персоналу з організації гасіння пожежі на початковому етапі із застосуванням первинних засобів пожежогасіння, надання домедичної допомоги потерпілим та проведення евакуації при пожежі, взаємодії з пожежно-рятувальними підрозділами та підрозділами екстреної медичної допомоги.

Керівництво організацією та проведенням протипожежних тренувань покладається на керівників спеціалізованих протипожежних служб (відповідальних за пожежну безпеку) або керівників підприємств, установ, організацій та їх структурних підрозділів.

Для імітування умовної пожежі, оголошення ввідних для персоналу, вжиття заходів щодо попередження помилкових дій будь-якого учасника

тренування, які можуть призвести до нещасного випадку, аварії, пошкодження обладнання або порушення технологічного процесу, керівником тренування можуть призначатися посередники, чисельність яких визначається з урахуванням особливостей підприємства, установи, організації та кількості їх працівників.

Плани проведення протипожежних тренувань затверджуються керівником підприємства, установи, організації.

Плани проведення тренувань передбачають:

- організаційні заходи - тему, навчальні цілі, час і місце тренування, склад учасників, призначення посередників, визначення засобів зв'язку;

- підготовчі заходи - установку імітації, засобів і знаків (прапорців, плакатів, пояснювальних написів), інструктаж і розстановку посередників, підготовку наявних засобів пожежогасіння;

- оперативні дії - оголошення умовної пожежі, введення в роботу імітаційних засобів, дії персоналу під час умовної пожежі та контроль за діями посередників керівником тренування.

Результати протипожежних тренувань заносяться до спеціальних журналів обліку таких тренувань, тривоги.

6. ПРОТИАВАРІЙНІ ТРЕНУВАННЯ

Противарійні тренування (тренування персоналу щодо дій у разі виникнення аварійних ситуацій та аварій) проводяться усіма підприємствами, установами, організаціями, що мають хоча б один об'єкт підвищеної небезпеки.

При проведенні противарійних тренувань відпрацьовуються дії персоналу за Планом локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки із запобігання аварійним ситуаціям і аваріям на відповідних стадіях їх розвитку або локалізації і мінімізації їх наслідків для людей, матеріальних цінностей, довкілля, інших виробництв, рятування і виведення людей із зон ураження та потенційної небезпеки.

Противарійні тренування проводяться із застосуванням наявних систем оповіщення, засобів індивідуального захисту, інших засобів, обладнання, інструменту та матеріалів, що можуть використовуватися для виявлення небезпечних речовин і ліквідації їх наслідків, а також виведення з небезпечної зони персоналу, медичного забезпечення і життєзабезпечення евакуйованих у місцях їх збору.

Керівником противарійного тренування є керівник об'єкта підвищеної небезпеки. До противарійного тренування залучаються працівники підприємств, установ, організацій, участь яких передбачена оперативною частиною Плану локалізації і ліквідації наслідків аварій.

Для контролю за діями персоналу, призначення ввідних, правильності та своєчасності виконання розпоряджень з числа заступників керівника підприємства, установи, організації відповідно до розподілу обов'язків призначається керівник робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації.

Плани проведення противарійних тренувань складаються їх керівниками і затверджуються керівником підприємства, установи, організації.

Кожному противарійному тренуванню передують вивчення тими, хто залучається до практичних заходів, відповідних тем програми додаткової підготовки з техногенної безпеки працівників об'єктів підвищеної небезпеки.

ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Враховуючи повсюдне зростання рівня терористичних загроз, пожежної та техногенної небезпеки, керівники суб'єктів господарювання повинні приділяти підсилену увагу питанням підготовки працівників, зокрема керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, що визначає в цілому готовність об'єктів до дій у найбільш імовірних надзвичайних ситуаціях. Як показує досвід, найбільш ефективною формою навчання працівників діям у надзвичайних ситуаціях є їх практична підготовка, яка на суб'єктах господарювання здійснюється шляхом проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту.

ВИСНОВКИ

Аналізуючи проблему практичної підготовки працівників на суб'єктах господарювання, зокрема, спеціальних об'єктових навчань і тренувань, можна зробити висновок, що їх успішне проведення можливе при виконання багатьох умов, серед яких найбільш важливими є:

- ретельна підготовка керівного складу навчань і тренувань;
- завчасне і грамотне планування усіх етапів у підготовчий період;
- наявність відповідної навчально-матеріальної бази проведення навчань і тренувань;
- неухильне виконання всіх заходів, передбачених задумом навчання під час його проведення;
- суворе виконання заходів безпеки;
- аналіз помилок з метою їх виправлення і недопущення під час проведення наступних практичних заходів.

Досвід проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань на суб'єктах господарювання на території Волинської області засвідчує, що успішне проведення таких навчань неможливе також без якісного методичного супроводу, який здійснюють працівники Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Волинської області.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI (із змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 14.05.2013 № 224 -VII та від 20.06.2013 № 353 – VII).
2. Постанова КМУ від 23.10.2013 № 819 “Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов’язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту” зі змінами внесеними Постановою КМУ від 28 березня №230;
3. Постанова КМУ від 26.06.2013 № 443 “Про затвердження Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту”;
4. Постанова КМУ від 26.06.2013 № 444 “Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях”;
5. ДСТУ 5058:2008 “Безпека у надзвичайних ситуаціях”. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях. Основні положення.
6. Наказ МВС України від 31.01.2015 року № 113 “Про затвердження Примірною положення про формування цивільного захисту”.
7. Постанова КМУ від 09.10.2013 № 787 «Про затвердження Порядку утворення, завдання та функції формувань ЦЗ».
8. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26.12.2014 №1406 “ Положення про штаб з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації ”.
9. Наказ ДСНС України 06.06.2014 № 310 (у редакції наказу ДСНС України 08.08.2014 № 458) “Програма загальної підготовки працівників підприємств, установ та організацій до дій у надзвичайних ситуаціях”.
10. Організаційно–методичні вказівки Державної служби України з питань надзвичайних ситуацій від 23.09.2013 № 02-1028/1/164 “Організаційно-методичні вказівки з підготовки працюючого населення до дій у надзвичайних ситуаціях”.
11. Лист ДСНС від 26.04.2017 №16-6361/161 “Рекомендації щодо проведення СОН і СОТ з питань цивільного захисту”(з додатком).

12. Наказ МВС України від 21.10.2014 року №1112 “Про затвердження Положення про організацію навчального процесу з функціонального навчання”.

13. Осипенко С.І. Поради майстру виробничого навчання курсів цивільного захисту. Методичний посібник. Київ. 2017.

14. Волянський П.Б., Михайлов В.М., Парталян С.А. та інші.

Загальна підготовка працівників підприємств, установ та організацій до дій у надзвичайних ситуаціях. Методичний посібник. Київ, 2015

15. Наказ МВС України від 30.12.2014 року № 1417 “Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні”.

